

ІЗ СПОГАДІВ ПРО В.П. ПЕТРОВА

З В.П. Петровим я працювала в одному відділі Інституту археології АН УРСР, а саме в відділі слов'янської та давньоруської археології, з кінця 50-х років і до його смерті. Про діяльність В.П. Петрова перед війною знаю небагато від співробітників, які працювали тоді в інституті, зокрема від Є.В. Махно. В.П. Петров перед війною завідував слов'янським відділом. Був дуже вимогливим завідувачем. Усі співробітники кожного дня писали «шоденники», в яких зазначали, що було зроблено за день. В.П. Петров особисто знайомився з записами, а тому знав, що робив кожен із співробітників протягом дня. Під керівництвом В.П. Петрова та за участю Є.В. Махно в відділі було підготовлено Корпус пам'яток Черняхівської культури, яким користуються і зараз.

Про діяльність В.П. Петрова під час війни знаю мало, переважно за словами співробітників відділу. Коли розпочалася війна, В.П. Петров евакуювався разом із інститутом до Уфи. Там, одного разу, до його помешкання під'їхав «чорний ворон» і В.П. Петрова було заарештовано. Незабаром в Києві він з'явився в формі німецького офіцера. Співробітники інституту, що лишилися в окупованому Києві, бачили його, але не наважувалися заговорити до нього, вважаючи зрадником. Коли німецькі війська відступили з Києва, В.П. Петров виїхав на захід. Дуже мало знаю про його діяльність за кордоном. Завідувачий слов'янським відділом В.Й. Довженок передавав слова Петрова, який певний час жив в Берліні та працював в імперській канцелярії. Він був малим гвинтиком і виконував дрібну роботу, не знаючи про загальне завдання. На початку 50-х років В.П. Петров з'явився в Москві, де став працювати в Інституті археології АН СРСР.

Є.В. Махно з гумором розповідала про свою першу зустріч із В.П. Петровим після війни. Вона була в відрядженні в Москві і, будучи невеликого зросту, зіп'ялася навшпиньки, щоб зазирнути до кімнати із заксленими дверима. В ту саму мить В.П. Петров зазирнув через ті самі двері в протилежному напрямі. Їх обличчя зустрілись, притиснуті до скла, і Є.В. Махно трохи не зомліла зі страху, побачивши в Москві «зрадника».

Я познайомилася з В.П. Петровим в 1951 р., також в Моск-

ві, коли я аспіранткою інституту поїхала туди на конференцію, присвячену давньоруським містам. В.П. Петров справив враження ввічливої та люб'язної людини. Одного разу, коли учасники конференції після засідання вечеряли за столиком в кафе. В.П. Петров підсів до нас із коробкою тістечок. Я була єдиною жінкою за столом, і всі тістечка дісталися мені.

У Києві В.П. Петров переїхав в кінці 50-х рр., де став працювати в Інституті археології АН УРСР в відділі давньоруської та слов'янської археології. Був він невеликого зросту, середньої статури, одягнений в скромний костюм без зайвого шикву. Тримався стримано, в гарячі наукові суперечки ніколи не встриявав.

Ми сиділи в різних кімнатах і тому бачилися не дуже часто. До того ж він був в інституті не кожного дня, а за графіком. Був дуже ввічливий. Якщо із коридору зі співробітником заходив до кімнати, обов'язково пропускав його поперед себе. За манерою поведінки та розмови був типовим «гнилим інтелігентом». Дивлячись на нього, не приходило в голову, що він міг бути розвідником, хоч про це і ходили чутки, але ніхто напевне не знав. Постать його була дещо таємничою. Почавши працювати в інституті в Києві В.П. Петров брав активну участь в експедиційній роботі.

У 56–58 рр. він досліджував ранньослов'янське поселення в с. Стецівка на Тясминні. Моя кувина І. Войцехівська, що була тоді студенткою, захотіла поїхати в експедицію. Але я була того літа хвора і не могла взяти її до своєї експедиції. Я попросила В.П. Петрова взяти її до його експедиції. В.П. Петров сказав мені: «Ви жінка і можете наказувати». Він зарахував племінницю до експедиції. П. Препотенський, який також був учасником експедиції, а згодом одружився з моєю племінницею, потім розповідав мені, яке велике враження справило на нього те, як В.П. Петров плавав. Він плавав не просто майстерно. Видно було, що його навчали професійно. У 1959 р. мені довелося бути в одній експедиції з В.П. Петровим, а саме в Кочетокській експедиції в с. Верхній Салтів на Харківщині. Нею керував Д.Т. Березовець. Ми працювали на різних розкопах, тому бачилися не часто. Я бувала на розкопі В.П. Петрова, що знаходився на сонячному схилі. Сонце страшенно пекло, і я пам'ятаю, як В.П. Петров постійно знімав свого солом'яного бриля та витирав спітніле чоло. Можливо, вже тоді давалося ознаки серце, від хвороби якого він потім помер. Тримався В.П. Петров в експедиції дещо осторонь, не поспішав спілкува-

тися з колегами. Принаймні я ні разу не бачила його на річці Сіверський Донець, куди співробітники увечері сходились купатися. Тому я не могла переконатись, як В.П. Петров плавав.

У 1966 р. В.П. Петрова було нагороджено орденом Вітчизняної війни першого ступеня. Він перестав бути таємничою фігурою, і стало ясно, що він справді був розвідником.

У 1967 р. Петров захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора історичних наук. Йому дозволили захистити дисертацію за «сукупністю праць». В.П. Петров публікував багато праць: матеріали Черняхівського могильника, Маслівського могильника, ранньослов'янського поселення Спецівка, монографії «Вирубне землеробство», «Етногенез слов'ян», на перший розділ останньої праці я писала рецензію, рекомендуючи монографію до друку. Природна спостережливість і вміння аналізувати дозволили В.П. Петрову в останній праці зробити важливі історичні висновки.

Останні роки життя В.П. Петров хворів серцем. Йому важко було діставатись на роботу, але він працював до останнього.

Підготовки тексту здійснено В.М. Корписовою, в архіві якої зберігається рукопис.